

CATALUNYA

=====

Feia dies que havia de comentar, per als lectors de PONT BLAU, un llibre publicat enguany a Barcelona i que té per als catalans, ultra l'interès del tema, el que li dona l'haver estat escrit, directament en català, per un amic nostra anglès, un d'aquells estudiosos que, com a estudiants primer i després com a professors d'universitat, han volgut entrar en contacte amb la nostra cultura i que coneixen, parlen i escriuen la nostra llengua amb la mateixa seguretat que coneixen, estimen i comparteixen les nostres aspiracions i les nostres seguretats. I l'atzar ha fet que, justament el dia que anava a posar-me a la tasca, arribés als quioscos de la Rambla el número del 13 d'agost d'enguany del "Post", el vell i popularísim Saturday evening post fundat per Benjamin Franklin i que és, si no vaig errat, la més antiga revista i de més alt tiratge de tot l'hemisferi americà. Aquest número conté, després d'una doble pàgina de fotografies en colors, i en una sèrie que duu per títol "Ciutats del món" i en la qual ocupa el número 10, un article de 4.500 paraules (comptem-ho en termes de periodisme americà) signat per Harold H. Martin, dedicat a Barcelona. La temptació de posar-en paral·lel les impressions de les terres catalanes que se'n duïen el segle XVIII els viatgers anglesos, tal com les reporta el professor Geoffrey W. Ribbans en el seu llibre (1), amb les que transcriu el col·laborador del gran setmanari nordamericà de la seva estada a Barcelona es fa més irresistible quan reflexioneu una mica en la similitud de les èpoques, subsegüents totes dues a les desfetes militars i polítiques més fortes que registra la història de Catalunya (tots vuit viatgers anglesos que ens presenta Ribbans recorrien els països de llengua catalana entre 1760 i 1790) i que, a l'emerger de la derrota venien a substituir-se l'orgull de la riquesa material adquirida per un enorme esforç i la convicció, basada en fets econòmics i psicològics, més que espirituals, de la nostra singularitat, per no dir incompatibilitat, amb enfront dels altres pobles peninsulars. El temps ara va molt més de pressa que fa tres segles, i els setze anys que han passat d'ençà del 39 vénen a correspondre amb prou exactitud als seixanta que, en promig, separaven del 1714 les visites dels viatgers anglesos que es deien Joseph Townsend, Henry Swinburne, Richard Twiss, Sir John Talbot Dillon, Joseph Marshall, Christopher Hervey, Philip Thicknesse i Arthur Young. (No parlem ara dels factors culturals i espirituals: la tasca dels escriptors post-renaixentistes i, en particular, l'obra normativa de Fabra i l'Institut són una saó prou vigorosa i profunda perquè, àdhuc avui, aquests factors es presentin ja d'una manera infinitament més satisfactoria que en el segle XVIIIè.)

El subtítol del reportatge d'Harold H. Martin (probablement redactat per l'editor de la revista, puix que resumeix en una síntesi contreta i pintoresca, molt pròpia del periodisme americà, el sentit del treball) ens en dona el to: "Hi venen el vi més barat que l'aigua, i servits braus de la plaça com a plat exquisit, en aquesta orgullosa ciutat la que menysprea el dictador de Madrid i fa molt poc cas de la (1) Catalunya i València vistes pels viatgers anglesos del segle XVIII per Geoffrey W. Ribbans.- Barcelona, 1955. (Editorial Barcino)

panya." Com en aquest títol, la barreja del detall pintoresc, del curiós costum tradicional o importat, - l'ou com balla, els Tres Tombs i la benedicció de palmes hi són descrits amb fruïció - amb els punts de fricció política o les reivindicacions econòmiques donen al reportatge del "Post" el caràcter propi del periodisme americà. Les incursions en la història no manquen, i en general estan ben enfocades, llevat d'una referència a una revolta dels barcelonins contra el casament de Ferran II amb Isabel de Castella, que deixaria perplexa al Dr. Vicens i Vives, historiador oficial del rei catòlic, i que explica, segons l'escriptor americà, l'exclusió, en el testament d'Isabel, dels catalans en "la més gran aventura de l'època", és a dir, la conquesta i colonització d'Amèrica. Això féu, segons Harold M. Martin, que els catalans es gressin d'esquena a Espanya i cerquessin els seus mercats a la Mediterrània oriental, cap on encara guaita avui Barcelona. "Les seves opinions sobre els governants espanyols - afegeix - no han canviat tampoc gaire". -"No estimàvem gens Ferran" -ens digué un comerciant barceloní, "ni tampoc tenim gaire estimació per al nostre actual governant, el Generalíssim Franco. En això no hi ha res de personal. Per a nosaltres és una cosa natural de no tenir confiança en cap govern d'Espanya. Tots ens han volgut reduir i molestar, probablement degut a l'enveja de la nostra indústria, la nostra energia i la nostra riquesa."

El paràgraf següent és digne també d'ésser traduït: "Barcelona sent avui que un govern envejós la vol reduir i molestar. D'una manera corrent, està enutjada amb Madrid perquè aquest enclou en la ciutat tots els suburbis que la volten, tot prohibint que Barcelona faci el mateix. Barcelona es sent també amargada perquè paga el 30 %, més o menys, de tots els impostos de la nació, i que rep, en compensació, molt poca cosa, llevat de les atencions de la policia del Caudillo. En moments de serenitat, el barceloní admet, tanmateix, que la Falange de Franco no té cap raó per a tenir afecte a la ciutat. Barcelona, durant la guerra civil, fou una fortalesa republicana i va mantenir-s'hi fins al final, malgrat que els seus comunistes i anarquistes, lluitant entre ells, van fer més mal a la ciutat que els avions de bombardeig de Franco."

Es curiós de comparar aquests textos amb els que cita Ribbans en el seu llibre, sobretot dels "Viatges per Espanya" d'Henry Swinburne (1775). Després de fer una breu, -però més acurada que la del viatger americà - ressenya històrica de Catalunya i sobretot de les seves tres insurreccions militars contra reis forasters (Joan II, Felip IV i Felip V) i de descriure amb admiració el setge i la caiguda de Barcelona en 1714, escriu: "Des d'aquella època, Catalunya ha suportat el jou amb paciència sorruda, excepte quan, uns quants anys endarrera, es va ordenar que s'adoptés en aquesta província, com en les altres, el reclutament per mitjà de "quintes". Els catalans, als quals aquesta disposició era nova i per tant odiosa, estaven a punt de prendre les armes; però quan els canons de la Ciutadella hagueren occit uns quants revoltats, hom sufocà l'avalot de la capital; i tot d'una que el rei abandonà momentàniament el projecte, la resta del Principat es pacificà. Això no obstant, no es permet al baix poble de portar armes i a Barcelona es manté una disciplina severíssima". I, més avall: "La pèrdua de totes les immunitats, la prohibició humilant de tota arma, àdhuc d'un ganivet, i l'enorme feix de tributs no han estat prou per a ofegar l'esperit independent dels catalans, el qual esclata cada vegada que el poder arbitrari avança un pas més. Però en aquests darrers anys alguns de llurs privilegis antics s'han anat restaurant, i aquesta és ara una de les províncies més pròsperes d'Espanya. Els impostos, però, segueixen essent-hi molt crescuts." La descripció de com els catalans beuen a galet amb el porró es troba per un igual en Swinburne i en el redactor del Post (en aquest darrer, il·lustrada per una foto en colors). I trobaríem un altre paral·lel significatiu en aquests dos textos: "Es freqüent de sentir

parlar els catalans d'un viatge a Espanya com ho farien d'un a França. Llur llengua no és entesa pels espanyols; és un dialecte de l'antic llemosí, una mena de gascó." (Swinburne, citat per Ribbans). "Aquesta confiança sempre renaixent, així com aquesta actitud irrespectuosa enfront del govern de Madrid, neix de la pròpia naturalesa del barceloní. Es espanyol, s'afanya a dir-vos, només per un accident de geografia. Ell és, per la sang, català, que és un poble completament diferent de l'espanyol meridional bru, melangiós i entusiasmada de les "fiestas". Adhuc la llengua que parla li és pròpia, un idioma aspre i gutural que es diu Català, i que no té cap semblança amb el sibil·lant castellà, que és l'idioma nacional".

El repòrter americà i els viatgers anglesos del segle XVIIIè coincideixen també, val a dir-ho, a trobar en el caràcter dels catalans la raó alhora de llur actitud enfront del govern espanyol i de llur pròpia vida econòmica. Joseph Townsend escriu: "Així que doneu l'esquena a Catalunya, a cada pas us recordeu que us trobeu en un altre regne". I, més avall: "Quan ens acostem a Barcelona, tot s'anima, i la carretera s'atapeïx de cavalls, mules, carros i gent que van, en tropell, al mercat amb llurs gèneres. No es veu una tal activitat ni una tal vida mercantil en cap de les altres províncies." Quina és l'explicació d'aquesta activitat? es pregunta Townsend. En primer lloc, diu: "L'opinió popular és favorable al comerç; aquí els artesans i fabricants són tan honorats i respectats com són menyspreats a les altres províncies." "La industriositat que a Catalunya es manifesta arreu, sembla assolir a Barcelona una energia concentrada. Per tota la ciutat es fa sentir el repicament del martell sobre l'enclusa i hom veu ocupats els artesans, tots ells afegint llur part a la riquesa general..." El mateix Swinburne posa de relleu que els sous a les indústries i a l'agricultura són més elevats que a la resta d'Espanya. I Young, especialista en matèries agrícoles, lloa l'obstinació laboriosa dels pagesos catalans i descriu després amb admiració el port de Barcelona, amb el seu moll de mitja milla de llargada, on es trobaven quan ell el veié cent quaranta vaixells. I Harold H. Martin, referint-se a Barcelona, sempre renaixent de tantes catàstrofes com l'han aclaparat, en el curs de dos mil anys ("centúria ençà o enllà") de la seva existència, escriu al Post: "Com a conseqüència de la seva tremenda capacitat per al treball, del seu ardent neguit de comprar i vendre i construir i créixer, les catàstrofes que han sembrat les ribes de la Mediterrània amb les despulles de ciutats més febles, han deixat molt poc rastre damunt seu i no han pesat gens damunt l'esperit dels seus ciutadans." "Amb un milió i mig de persones que envaeixen els seus carrers sorollosos, és el més gran centre industrial d'Espanya i una de les ciutats vitals d'Europa, orgullosament refiada que si els espanyols tocadors de guitarra de la banda de Madrid volien deixar-la tranquil·la, seria capaç de resistir totes les proves que poguessin presentar-se-li en els dos mil anys venidors." "Espanya mira cap al passat"- explica un barceloní.- "Té el pensament girat cap endintre. Nosaltres mirem cap a l'esdevenidor. Som sensibles a tot el que passa al món exterior. Si els francesos, o els alemanys o els italians llencen un producte nou o millor, volem saber-ho de seguida, perquè la nostra economia no en pateixi". La burgesia catalana i també els empleats, i sobretot l'obrer català, d'esperit lliure i rebel, s'uneixen en aquest orgull, igual que en aquesta voluntat i "adhuc els andalusos, castellans, valencians o navarresos trasplantats, a la segona generació, comencen de sentir una forta indignació davant de la pèrdua per part de Barcelona del que en diuen els seus antics drets i privilegis - que semblen consistir, en conjunt, en el dret de comerciar sense cap restricció amb tots els mercats del món."

Ens és perjudicial - per massa materialista - aquesta explicació? No n'estic pas segur, sobretot pensant en el públic vastíssim del Post. Aquests lectors nordamericans admiraran les fotos en colors - Chamaco torejant a la Monumental, un cabaret flamenc al cor del barri gòtic, els interiors luxosos de dos patricis, candidats permanents a l'alcaldia barcelonina, les torres de la

tedral, el monument de Colom i el descarregador del moll que beu a galet - i potser s'animaran a inscriure Barcelona en llur pròxim trip per Europa. Però entre mig de les descripcions pintoresques i dels petits errors d'informació (com el de batejar els dos principals clubs de futbol barcelonins "Asociación Cataluña" i "Asociación Español"), dels elogis als restaurants i a la Rambla, de la descripció de la prosperitat aparent de Barcelona, trobaran les afirmacions polítiques interessants - les mateixes, fet i fet, que ja es trobaven a les relacions de viatges dels escriptors anglesos que Geoffrey W. Ribbans tan pacientment i amb tant de lluc ha sabut arreplegar i dur-nos de llur divuitè segle - . "Ben nodrida, pròspera i enfeïnada, només una ombra plana ara damunt Barcelona : el profund sentiment que té la ciutat de la seva frustració, en sentir-se lligada, políticament i econòmicament, a la resta de la somnolent Espanya." Perquè la conclusió és - i serà també, com en el reportatge del "Saturday Evening Post", el mot de la fin d'aquesta com de tantes altres consideracions sobre el destí del nostre poble: "No ho podem evitar"- exclama un home d'affers.- "Duem a la sang la necessitat d'afirmar la nostra personalitat. Som fills de Catalunya; serem per sempre catalans."

P e r e B E R N A T.

Barcelona, diada de la Mercè de 1955.

=====
Estimat amic Riera: Vaig rebre la vostra carta del dia onze, amb la notícia de la concessió del Premi Guimerà a Josep Carner. I, el dia 20, els retalls del número de P.B. de setembre, amb les quatre ratlles que em donaven la dolorosa notícia de la mort de Roure-Torrent. Va anar tan depressa la vostra carta, que vaig ésser el primer en saber-ho i vaig tenir el trist privilegi de dir-ho a la seva família. M'havia escrit feia un parell de setmanes, acompanyant-me còpia de la seva nota sobre "La Bíblia", que em trameteu ja impresa, i no he tingut temps d'agrair-li els mots tan afectuosos i l'atenció que dedicava al meu llibre. En canvi podré renovar-vos la meva gratitud per la que presteu a les meves obres. La vostra crítica de "Sol ponent", que és gairebé l'única que el llibre ha merescut, em compensa del silenci dels altres comentadors. No solament pel concepte de "novel.la normal" que us mereix i que és la meva aspiració com a escriptor d'aconseguir per a les meves obres, sinó pels comentaris que feu sobre la versemblança del personatge i de la importància que jo li atribueixo. Podríem entaular una amistosa discussió sobre la relació veritable entre la situació de guia i cabdill espiritual, com vós dieu, i els mèrits intrínsecs, sobre la conducta personal i la representació pública, i acabar amb allò que tots sabem i tendim massa a oblidar, que no hi ha cap gran home per al seu ajuda de cambra. Llevat que jo no podia aspirar a descriure per les seves obres un geni - caldria ésser-ne un altre - jo volia pintar, precisament, la crisi autumnal d'un home que vol oblidar la seva posició i la seva representació per lliurar-se només a una flamarada d'amor tardà. Vaig inspirar-me, realment, en el cicle de poemes "Haidé", de Maragall, però no vaig pas voler pintar Maragall ni cap altra figura determinada, sinó una barreja de Maragall, Carner, Riba, Puig i Ferrer, Gassol... ja veieu que havia de sortir desigual per força.- Altrament, ací teniu, transformada en un article d'actualitat política, que no sé si us agradarà, la nota crítica sobre el llibre de Ribbans. Val a dir que al meu judici almenys, el reportatge del Post pesarà molt més que les recerques tan dignes d'agrair del nostre amic anglès. - L'Àngel Ferran, que estava hospitalitzat a Tolosa fa un any, ha estat traslladat a Hyères (Hopital Interd. Hélio-Marin- Pavillon Montclair, 2ème étage, Chambre 8, Hyères (Var) i m'ha promès de fer un conte per a P.B. - Podríeu dir a Fabregat que li enviés - de franc, és clar, alguns números recents de la revista, i a Hurtado que li dediqués el seu llibre? Us ho agrairé, i ell n'estarà molt content.- El llibre de l'Odó va sortint, frenat només pel preu excessiu - l'haig de vendre a 70 ptes. per poder donar a llibreters i corredors l'acostumada comissió de 25 %, i això és el doble del preu acostumat.- Heu rebut la nota sobre "Benissanet"? -Afm.